

Monumentnummer*: 531367

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 januari 2013
Kadaster deel/nr 82687/40

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Naarden	Gooise meren	Noord-Holland

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Naarden	D			952

Omschrijving**

Cluster 9. Bomvrij wachthuis B.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJ WACHTHUIS B als aardgedekt bouwwerk op de oostelijke van de batterijen / lunetten langs de Karnemelksloot ten zuidwesten van Naarden. Naarden ligt op de hoge gronden tussen het Naardermeer en de Zuiderzee, die een acces vormden tot Amsterdam en was één van de belangrijkste vestingsteden van de Oude Hollandse Waterlinie. De waterlinie was primair gebaseerd op inundatie van laag gelegen gronden om zo de vijand de doorgang te beletten. Naarden lag echter op de hoge uitlopers van het Gooi, waardoor de inundaties werden bemoeilijkt. Besloten werd de hoge gronden af te graven. De Werken aan de Karnemelksloot zijn een onderdeel van de pogingen water rond te vesting Naarden te kunnen vasthouden. In 1787 werd een damsluis aangelegd in de Karnemelksloot, die het inundatiewater moest vasthouden. Ter bescherming van de damsluis kwamen, eveneens in 1787, twee kleine omgrachte aarden lunetten tot stand aan weerszijden van de Karnemelksloot. Behalve voor de verdediging van de sluis dienden zij ook om de vijand te beletten Naarden aan de zuidzijde te passeren. Deze lunetten zijn in de Franse Tijd ten dele gesloopt, maar ten tijde van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, rond 1873-1875, vergroot en van bomvrije bouwwerken voorzien. Ook de fortwachterswoning Naardermeer 7 moet uit deze tijd dateren. De fortificaties van de Nieuwe Hollandse Waterlinie bleken al snel verouderd. Als gevolg van verbeteringen van het geschut kon van steeds grotere afstand effectief doel worden geraakt. Aan de oost- en zuidzijde van Naarden kwam in de mobilisatieperiode 1914-1919 daarom een verdedigingslinie van enige kilometers lengte tot stand, waarvan rond de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Karnemelksloot diverse werken resteren. De schuilplaatsen met munitiemagazijnen op de werken werden in deze periode gesloopt. In 1939-1940 kwam nog een tankversperring op de dijk tot stand. De werken zijn sinds 1929 eigendom van de gemeente Naarden. Momenteel zijn ze in gebruik bij scoutinggroepen. De oorspronkelijke bruggen naar de batterijen zijn verdwenen. De wachthuizen A en B op de batterijen / lunetten werden gebouwd in 1873-1875 en golden naar de toenmalige maatstaven als bomvrij. Door de invoering van de brisantgranaat vanaf 1885 was van een bomvrije situatie geen sprake meer en konden gebouwen van dit type als verouderd worden beschouwd.

Omschrijving

BOMVRIJ WACHTHUIS B uit 1873-1875, centraal gelegen op de oostelijke batterij van de Karnemelksloot. Het bakstenen bouwwerk heeft dikke muren en is om de bomvrijheid te garanderen geheel aangeaard, uitgezonderd de ongedekte voorgevel, die naar het noordwesten is gericht. De voorgevel is voorzien van drie, door diepgelegen, kleine vensters met luiken geflankeerde, opgeklampte deuren. Deze geven toegang tot met segmentboogvormige gewelven overdekte ruimten, van nagenoeg gelijke afmetingen. (Op één na, die dubbel zo groot is en de officiersverblijven bevatte). Aan het eind van de gevel de privaten, voorzien van kleine, opgeklampte deuren. Alle deuren en vensters zijn getoogd. In de voorgevel zijn extra ontlastingsbogen aangebracht. De gebouwen B en A (Gebouw A ligt op de westelijke batterij) zijn van ongeveer gelijke omvang en indeling, uitgezonderd de ligging van de voormalige officiersverblijven.

Waardering

Het BOMVRIJE WACHTHUIS B uit 1873-1875 is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw)

Het onderdeel is een voorbeeld van een bomvrij bouwwerk van kort voor de invoering van de brisantgranaat..

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en als tegenhanger van bomvrij gebouw A op de westbatterij.

* Het onderdeel is representatief als voorbeeld van een bomvrij wachthuis uit de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze ook elders zijn gebouwd volgens een eenduidig stramien met toepassing van vergelijkbare bouwmaterialen, indeling en detaillering.

* Het onderdeel is gaaf bewaard omdat het wachthuis niet of nauwelijks is gewijzigd ten opzichte van de situatie uit de bouwtijd.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair wachtgebouw

Functie

Wachtgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument